

Ільїна О.О.

викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Важливість наукової розробки в Україні гендерної проблематики є ще одним кроком в розвитку педагогічної науки. Через це в умовах сьогодення розробка низки проблем теорії і практики професійної освіти майбутніх фахівців з урахуванням гендерного фактору є особливо актуальною, оскільки вона повинна сприяти ефективному формуванню в них цілої низки професійно важливих якостей особистості – гендерної свідомості, гендерної культури, гендерної чутливості, а також компетентності в сфері професійного розвитку.

Розглядаючи організацію формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів з позицій системного підходу, ми дійшли висновку, що однією із найважливіших якостей освітнього процесу є його цілісність. Відповідно до поглядів І. Зязюна [7, С. 19—30.], В. Ільїна [8], В. Краєвського [10], К. Ушинського [12, с. 171] та ін., цілісність – синтетична якість освітнього процесу, що характеризує вищий рівень його розвитку, результат свідомих дій суб'єктів, що функціонують у ньому.

На сьогодні в наукових дослідженнях феномен цілісності вивчається у межах системного підходу, який широко застосовується як спосіб вивчення,

аналізу й узагальнення педагогічних фактів і явищ. Необхідність проведення системно-структурних досліджень у педагогіці була аргументована в роботах А. Арсенєва, В. Афанасєва, Ю. Бабанського, В. Ільїна, Ю. Конаржевського, Ф. Корольова, А. Кузнецова, Б. Лихачова, Л. Новикової, В. Садовського, Ю. Сокольнікова тощо.

У філософському розумінні системний підхід означає формування системного погляду на світ, який бере за основу ідеї цілісності, складної організованості досліджуваних об'єктів та їхньої внутрішньої активності й динамізму. Ці ідеї започатковані системним підходом з діалектико-матеріалістичної картини світу і означають певний розвиток як філософського розуміння дійсності, так і принципів його пізнання.

Аналіз наукової літератури показав, що термін «система» використовується в різних значеннях. Так, під системою іноді розуміють сукупність предметів, іноді форму, вид тощо. Український педагогічний словник дає таке тлумачення: «Система – це комплекс елементів, що знаходяться у взаємодії, це різноманіття об'єктів разом з відношеннями між об'єктами та їх атрибутами» [6]. Системний підхід трактується як «напрямок у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем» [6].

Функціональний аспект системного підходу має на меті розкрити механізм внутрішнього і зовнішнього функціонування системи. Історичний аспект системного підходу передбачає висвітлення походження такої системи, процес її формування, перспективи подальшого розвитку.

Системний підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різних типів зв'язку та зведення їх у єдину теоретичну картину. Так, як систему можна розглядати будь-яку пізнавальну діяльність, а її складниками будуть сам суб'єкт пізнання (особистість), процес пізнання, продукт пізнання, мета, умови, в яких вона

перебуває, то, складниками системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні системи.

Системний підхід – це загальний науковий метод вирішення і теоретичних, і практичних проблем. Він виник як реакція на тривале панування аналітичних способів дослідження, не достатніх у тому випадку, коли необхідно в досліджуваному об'єкті співвіднести між собою його частини й ціле, з'ясувати взаємозв'язок між фактами, які зовні не піддаються порівнянням, що накопичуються в межах навіть однієї наукової галузі, а також тоді, коли виникає необхідність у пошуку аналогії й подібності у явищах різної природи. Уживання системного підходу в педагогічній практиці зумовлено прагненням до відтворення елементів педагогічної дійсності на можливо більш цілісному рівні.

У той же час науковці уточнюють, що система – це певний об'єкт вивчення, якому притаманні цілісність або який розглядається як єдине ціле. Об'єкт може бути матеріальний (реальний), абстрактний, а може бути сукупний (матеріальні й абстрактні утворення) [5, с. 69].

Отже, системний підхід – це важливий методологічний засіб наукового пізнання. Саме він дає змогу здійснити поділ складних явищ дійсності на частини або елементи, визначити способи організації окремих частин (елементів) системи в єдине ціле, взаємопідпорядкувати елементи системи і їх взаємодію. Саме він реалізує на практиці принцип цілісного розгляду явищ у взаємозв'язку.

Згідно з цим підходом підготовка до виховання культури гендерних відносин у майбутніх учителів початкових класів розглядається нами як цілісна система, компонентами якої є мета, зміст, методи, засоби, форми і результати навчання. Вважаємо, що компоненти системи взаємопов'язані та взаємообумовлені, тому зміна одного чи кількох компонентів може вплинути на характер усієї системи підготовки майбутніх спеціалістів.

Аналіз наукової та філософської літератури дає підстави виокремити головні риси поняття «система»: *цілісність, єдність елементів,*

комплексність, упорядкованість розташування та взаємопов'язаність її складових частин, які ми врахуємо при розробці структурно-функціональної моделі.

За твердженням М. Артюхова, системний підхід дає можливість не тільки одержати знання про пізнаваний об'єкт, про його індивідуальні властивості і характеристики, але й розкрити його внутрішню структуру, показати його місце і роль у більш об'ємній і широкій системі, його зв'язки із зовнішнім середовищем. Такий підхід перетворює одномірні знання, прив'язані до однієї системи координат, у знання багатомірні, що розкриваються в різних системах координат [2, с.76].

Для теоретичного обґрунтування побудови моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів ми скористаємось положенням системного підходу. При цьому ми враховували, що методологічна специфіка системного підходу полягає в тому, що завдяки йому дослідження орієнтовано на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта й на зведення їх до єдиної теоретичної картини (А. Авер'янов [1], В. Афанасьєв [3, С. 12–21.], І. Блауберг [4.], М. Каган [9], В. Садовський [11], Е. Юдін [13] та ін.) Системним пізнанням передбачається визначення складу, структури організації елементів; виявлення зовнішніх зв'язків системи та її ролі серед інших; аналіз діалектики структури та функцій системи; визначення закономірностей і тенденцій розвитку системи.

На думку більшості дослідників системного підходу, елементи об'єктів системи є комплексом різних із функціональної точки зору підсистем чи блоків, тому кожен блок має нести відповідну інформацію на запитання, що виникають при моделюванні систем. У зв'язку з тим, що готовність до виховання культури гендерних відносин розглядається як педагогічна система, при її розробці необхідно керуватися основними положеннями теорії структурно-функціонального інваріанта педагогічної системи.

Таким чином, у моделюванні цілісність визначаємо як інтегральну якість взаємодії всіх його компонентів (концептуально-цільового, змістового, організаційного, методичного, контрольного-оцінного та результативного) під час формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Аверьянов А.Н. Системное познание мира : методологические проблемы / А.Н. Аверьянов. – М. : Политиздат, 1985. – 263 с.
2. Артюхов М.В. Управление развитием муниципальной системы образования: [монографія] / М.В. Артюхов. — Томск : Изд-во ТГУ, 1999. — 256 с.
3. Афанасьев В.Б. Системный подход в исследовании социально-экономических эффектов внедрения информационно-коммуникационных технологий / В.Б. Афанасьев // Современные технологии управления. – 2012. – № 8 (20). – С. 12–21.
4. Блауберг И.В. Становление и сущность системного подхода / И.В. Блауберг, Э.Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
5. Гаазе-Рапопорт М.Г. Кибернетика и теория систем / М.Г. Гаазе-Рапопорт // Системные исследования : ежегодник. – М. : Мысль, 1973. – С. 63–75.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
7. Зязюн І.А. Педагогічне наукове дослідження в контексті цілісного підходу / Іван Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. — 2011. — Вип. 1. — С. 19—30.
8. Ильин В.С. Формирование личности школьника (целостный процесс) /В.С. Ильин. — М. : Педагогика, 1984. — 144 с.
9. Каган М.С. Системный подход и гуманитарное знание / М.С. Каган. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1991. – 383 с.

10. Краевский В.В. Целостность подхода к исследованию образования на современном этапе развития научной рациональности [Электронный ресурс] /В.В. Краевский. — Режим доступа :http://kraevskyvv.narod.ru/papers/zelost_podchoda.htm.
11. Садовский В.Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ / В.Н. Садовский. – М. : Педагогика, 1974. –168 с.
12. Ушинский К.Д. Три элемента школы // Ушинский К.Д. Педагогические сочинения : в 6-и т. / К.Д. Ушинский ; сост. С.Ф. Егоров. — М. : Педагогика, 1988—1990. — Т. 1. — 1988. — 414 с.
13. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки / Э.Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 392 с